

Hovedtrekk i Apostlenes gjerninger.

Oppgave i KGR101 – H06 NLA.
Forfattet av Olav Andreas Sæther. © 2006.

(Duen har blitt kjent som symbol på Den Hellige Ånd.
Apostlenes gjerninger omhandler Den Hellige Ånds komme, og gjerninger i og ved Apostlene.
Bildet er hentet fra <http://www.christart.com> Free Christian Art.)

Innhold

Forord		s.3
Innledning		s.3
Oppstandelse og himmelfart		s.4
Aposlene		s.4
<i>De tolv</i>	<i>s.4</i>	
<i>Paulus</i>	<i>s.4</i>	
Den Hellige Ånd i Apg		s.5
Den første kristne tid		s.5
<i>Urmenigheten og Kirken.</i>	<i>s.5</i>	
<i>Stefanus</i>	<i>s.6</i>	
<i>Misjon i Apg</i>		s.6
<i>Misjonsforkynnelsen</i>	<i>s.6</i>	
<i>Misjonens fremvekst</i>	<i>s.6</i>	
<i>Konklusjon</i>		s.7
<i>Kildehenvisning</i>		s.8

Forord

Oppgavelyden «Hovedtrekk i Apostlenes gjerninger» er en måter omfattende og åpen oppgavetekst. Når en slik overskrift skal fylles innenfor rammen på 2200 ord, blir det en vesentlig oppgave å velge ut emner, mye måtte velges bort. Misjonsreisene til Paulus er derfor ikke med som eget tema, men behandles noe under de tema som er tatt med.

Jeg har i hovedsak forholdt meg til Reidar Hvalvik's bok «Fra Jerusalem til Jordens ender» som jeg opplever at er en god sammenfatning av Apostelgjerningens budskap. Jeg har konferert med annen litteratur (se litteraturlisten), men dette er i liten grad gjengitt direkte i oppgaven. Oppgaven er mine egne betraktninger om Apg. i møte med Hvalviks bok.

Bibelhenvisninger til Apg er kun gjengitt med kapittel og vers. Øvrige med full henvisning. Ved sitering av hele vers er det brukt NB88, da jeg foretrekker en Korkordant oversettelse. R.H. Har for sin del brukt NO78. Forskjellene er i denne sammenheng likevel små og nærmest ubetydelige.

I den grad jeg omtaler Lukas siktes det til forfatteren, mens med forkortelsen Luk. Siktes det til Lukasevangeliet.

Innledning

Apg. henvender seg til Teofilus, men er tiltenkt en større leserkrets.

Det henvises til personer og tekster i GT uten nærmere forklaring, og i den sammenheng brukes den greske septuaginta. Skriftet er altså tiltenkt hedningekristne. (R.H. s.21)

Av Luk. 1,3 og Apg. 1,1 framkommer det at disse to skrifter har samme forfatter. Skriftene fremstår som anonyme, men inneholder flere antydninger. Luk 1,2 viser at forfatteren ikke er av disiplene. Språk og virkemidler sannsynliggjør en forfatter med høyere utdanning. I Apg forekommer endel «vi-avsnitt» (1,10-17; 20,5-15,1-18; 27, 1-28,16) som antyder at forfatteren er en av Paulus' medarbeidere. Oldkirkens tradisjoner (Ireneus 135-200 e.kr. m.f.) omtaler legen Lukas som forfatteren. (R.H. s.13-18)

I spørsmålet om datering følger jeg ikke Hvalvik, når han hevder at ca år 80-85 som «en rimelig datering». Det ligger fast at Luk. har brukt Markus som kilde. Videre at Apg er skrevet etter Lukev. Men Hvalvik hevder videre at Luk. 13,35a; 19,43f; 21,20 synes å forutsette kjennskap til ødeleggelsen av Jerusalem i år 70. (R.H. s.18-19)

Hvis dette er rett, er det merkelig at ikke oppfyllelsen av denne Jesu profeti nevnes i Apg. Begrunnelsen tar heller ikke på alvor den profetiske karakter disse Jesu ord har. Følgelig må Apg være forfattet før år. 70. Dette er mulig, da det kan argumenteres for at Luk. er forfattet omkring år 60, og Markusevangeliet tidligere. Argumentasjon for dette finnes hos Tormod Vågen og Olav Uglem.

Oppstandelse og himmelfart

Apg. 1 oppsummerer Luk.24 . Lukas vitner om Jesu Kristi oppstandelse og himmelfart, og tar med nye fakta. I førte dager viste Jesus seg for disiplene med «mange beviser» og «talte til dem om det som hører Gud til». (1,3) Lukas gjengir Jesu løfte om å sende Den Hellige Ånd (heretter forkortet DHÅ) og disiplene får beskjed om å vente og ikke forlate Jerusalem før DHÅ's komme. (1,4f).

Både Luk. og Apg. omtaler himmelfarten som en synlig begivenhet. Disiplene ser på mens Jesus blir «løftet opp» og en sky tok ham bort. 1,9 (underforstått; av Gud). Med dette er Jesu jordiske virke avsluttet. I mens disiplene står og ser opp mot himmelen kommer to engler og forkynner for dem at Jesus «skal komme igjen på samme måten som dere så ham fare opp til himmelen!» Apg 1,11b. (Jfr . Luk 21,27.)
(R.H. s.37.)

Apostlene

De tolv

Apostlene representerer kontinuiteten mellom Jesu liv og kirkens liv. Listen i 1,13 er identisk med dem Jesus selv hadde utvalgt (Luk 6,13ff), med ett unntak. Judas Iskariot hadde tatt sitt liv. Peter ber om at plassen fylles og viser til Salme 109,8. - Apg. 1,20b «La en annen overta hans tilsynsembete!» En av de menn som har fulgt disiplene og Jesus fra han ble døpt, til han ble tatt opp fra dem, bør fylle plassen. To blir kalt fram. De ba Herren vise dem hvem han hadde utvalgt og kastet så lodd. Mattias ble valgt og blir «regnet som apostel sammen med de elleve.» 1,26. (R.H. s.40-41.) De måtte være tolv fordi de en gang skulle sitte som herskerer over Israels tolv stammer. (Luk 22,30).

Apostlenes funksjon var først og fremst å vitne for folket om Jesu oppstandelse. (1,22; 2,32; 3,15 m.f.) De ble menighetsledere i Jerusalem (8,1 ; 8,14 ; 15,2). Deres primærfunksjon er «Ordets tjeneste» (6,2-4) og de utøver læreansvar i Jerusalem og kirken forøvrig (8,14; 15,2) (R.H. s.41-42.)

Paulus

Hans jødiske navn var Saul (9,4) og hans greske navn var Paulus (13,9). Han var romersk borger (16,37; 23,27), skriftlærd, (22,3) og var tilsluttet fariseerpartiet, (23,6; 26,5).

Paulus omtales første gang i forbindelse med mordet på Stefanus (8,1) og deltok aktivt i den påfølgende forfølgelsen (8,3). Under reise til Damaskus for å fengsle de som «hørte til veien» til (9,2), får Paulus et syn, (9,3-5)

Apg 9:4f «Han falt til jorden, og han hørte en røst som sa til ham: Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg? 5 Han sa: Hvem er du, Herre? Og han svarte: Jeg er Jesus, han som du forfølger.»

Paulus kom til tro, og ble straks et ivrig vitne (9,17-18.20-22). (R.H. s.105-106.)

Paulus kaller seg hedningenes apostel. (Rom. 11,13).

Lukas kjenner to bruk av ordet Apostel. En snever betydning begrenset til de tolv, og en videre betydning. Derfor kaller han både Barnabas og Paulus for apostler, (14,14). Paulus gjør derimot krav på, (spesielt Galaterbrevet kap. 1-2), å ikke bare være en av mange apostler (vid betydning),

men å ha samme autoritet som de tolv (snever betydning). Paulus bruker hendelsen ved Damaskus for å begrunne dette: Han hadde selv sett Jesus (var øyenvitne), og hadde fått apostelkall direkte fra Herren. (22,12-15).

Den Hellige Ånd i Apg

DHÅ er sentral i Apg. Og den rolle DHÅ har kan ses i sammenheng med Luk 12.11f. I forbindelse med forsvarstaler og misjonstaler m.m. omtales taleren gjerne som «fylt med Den Hellige Ånd» (4,31; 7,55 m.f.)

DHÅ omtales som en kraft og egenskap som er gitt de kristne, og som ytterligere utrunder i konkrete situasjoner. Dette gjelder de kristne generelt og lederskapet spesielt. (11,24; 13,9; 13,52)

DHÅ bekrefter frelsen for den enkelte (15,8-9). Men DHÅ omtales også som en person. (R.H. s.51) Dette ser vi tydeligst der ånden omtales som veileder i de enkelte valg. (13,2; 15,28; 16,6f; 20,23;)

DHÅ ble utøst over disiplene mens de var samlet for å feire den jødiske pinsen. Åndsutgytelsen beskrives som en lyd fra himmelen, som et stormvær som fylte hele huset og ildtunger som satte seg på hver av dem og de fikk tungetale. (2,2ff) Lydene var hørbare fra utsiden, og en stor folkemengde samlet seg. (2,5f) Bland dem var det også tilreisende fra mange landområder og nasjoner, og alle hørte apostlene tale på sitt eget språk. De ble i villrede og undret på hva dette var.

Peter taler til tilhørerne (2,14ff). Han forklarer åndsutgytelsen som en oppfyllelse av Joel 3,1ff.

DHÅs komme settes også i forbindelse med Jesu opphøyelse. 2,33

DHÅ kunne ikke komme før Jesus hadde fullført sitt frelsesverk. (Joh.7,39 og 16,7).

Hvordan kan andre mennesker (enn apostlene) få DHÅ? Svaret følger i 2:38 «...Omvend dere, og la dere alle døpe ... så skal dere få Den Hellige Ånds gave.» Åndsutgytelse knyttes til omvendelse/tro og dåp. Noen episoder i Apg viker fra dette prinsipp f.eks. i kap.19. Forklaringen er at Apollos hadde forkynt rett om Jesus og hans frelsesverk, men manglet selv kunnskap om DHÅ og dåpen. Når Paulus underviser om den kristne dåp, og de lar seg døpe til denne (19.4-5) får de også del i DHÅ. To andre tilfeller behandles under avsnittet, «Misjonens fremvekst».

Den første kristne tid

Urmenigheten og Kirken.

«De holdt urokkelig fast ved apostlenes lære og ved samfunnet, ved brødsbrytelsen og ved bønnene.» 2,42

Apostlenes lære forstås som deres vitnebyrd om Jesus, som øyenvitner og Ordets tjenere. Hva læren innebærer ser vi i talene i Apg. (Behandles nedenfor). Samfunnet er menighetens indre og ytre liv. (4,32; 2,44 og 46). 20,7ff forteller at brødsbrytelsen var en vanlig del av samlingene. Om bønn vises det både til enkelpersons bønn (9,11; 10,9; 22,17), og til bønn i felleskapet (4,24ff; 12,12). Man ba før viktige avgjørelser (1,24; 6,6; 13,3; 14,23). (R.H. s.66-64.)

Man ble medlemmer i menigheten ved tro, omvendelse, og dåp. (2,41; 4,4; 11,21b; 18,8b; 22,16). For de første kristne hang disse tre uløselig sammen. (R.H. s.78,81 og 85.)

Stefanus

Stefanus var gresktalende jøde som ble kristen. På bakgrunn av falske rykter, ble han grepet og ført fram for ypperstepresten. I stedet for forsvarstale la han fram en oversikt over Israels historie (7,2-53), om Guds løfter og oppfyllelse, og avslutter med krass anklage av tilhørerne:

«Hvem av profetene ble ikke forfulgt av deres fedre? De drepte dem som forut forkynte at Den Rettferdige skulle komme, han som dere nå har forrådt og myrdet,» 7,52, Han tenkte på Jesus Kristus, som er den endelige oppfyllelsen av GT's løfter.

Stefanus henrettes ved steining, og blir kirkens første martyrt. (7,54-60). (R.H. s.87-91.)

Med henrettelsen starter også en større forfølgelse av de kristne, Apg 8:1b. Med det starter også misjonen, i det de kristne spres til andre områder.

Misjon i Apg

Misjonsforkynnelsen

Talene utgjør i underkant av 1/3 av Apg.

I dem konfronteres jødene med at de korsfestet Jesus, spesielt sterkt de som bodde i Jerusalem i Jesu samtid. (2,23b; 3,14; 4,10; 5,30b; 13,27f.)

Men Gud reiste Jesus opp fra de døde. (2,24.32; 3,15; 4,10; 5,30; 10,40; 13,30). Om dette er apostlene vitner (2,32; 5,32; 10,42; 13,31).

Talene har også en appell til omvendelse. (2,38; 3,19) og GT. tekster anføres for å vise at det som hadde skjedd med Jesus var forutsagt (2,25.27 ; 13,35ff. m.f.) .

Det er kun gjengitt to misjonsprekener for hedninger. (14,15-17, og 17,22-31).

Areapagostalen i kap 17 er den viktigste, og kan deles inn i en apologetisk (17,22-28) og en forkynnende (17,29-31.) del.

Den første delen tar utgangspunkt i noe tilhørerne kjenner, nemlig greske diktere (17,28), men de greske dikteres ord får et nytt innhold på grunn av sammenhengen de settes i.

Talens bakgrunn er hedningenes avgudsdyrkelse. Paulus bruker et alter med innskriften «for en ukjent Gud» (17,23). for å forkynne om Gud som skaper, opprettholder og livgiver, (17,24f). Guds hensikt er at mennesket skal søke Gud. (17,27). Gud har båret over med menneskers uvitenhet, men kaller nå til omvendelse. (17,30). (R.H. s.61-62.)

Misjonens fremvekst

Den første misjon var blant jøder, og den bar store frukter (2,41; 4,4; 5,14; 6,1.7; 9,42; 12,24). Med veksten økte motstanden, og de kristen blir spredd.

Slik kommer evangeliet utover Judea og til Samaria. (8.1)

Samaritanerne var ikke for hedninger å regne, men heller ikke «ekte jøder». De kom til tro og lot seg døpe, men fikk ikke DHÅ ved dåpen. Fra Jerusalem blir Peter og Johannes sendt, og ved deres håndspåleggelse får samaritanerne DHÅ. (8,15ff.)

I Apg10 faller DHÅ over de tilstedeværende i Kornelius hus mens Peter forkynner evangeliet.

Gud hadde i et syn forklart Peter at også hedningene har del i evangeliet. (10,13-22) Når DHÅ blir gitt de tilhørende blir flere de jøde kristne forferdet. (v45). Men Peter forstår at Gud på denne måten vil bekrefte det han hadde blitt vist. (v.47f)

At DHÅ I Samaria og hos Kornelius faller uavhengig av dåpen tjener en bestemt hensikt, det er Guds bekreftelse av at tiden var inne for hedningemissionen. (R.H. s.97-99.)

Den første hedningekristne menighet ble dannet i Antiokia (11,19-21). Barnabas ble sendt dit, (11,23). Han henter senere Paulus tilbake til Antiokia og de virket sammen i Antiokia i ett år. (11,25-26). (R.H. s.101-102.) Sammen reiser de på den første misjonsreisen og der det ble vekkelse bisto de ved etablering av menighetene. (14.23) Paulus dro på to misjonsreiser til, da uten Barnabas.

Hvorfor startet ikke hedningemisjon umiddelbart? Spesielt med tanke på kallet i 1.8. kan man undre seg over dette.

Litt av forklaringen kan være at jødene og jødedommen i seg selv er lite misjonerende. Gjennom historien var jødene spredt rundt og hadde kontakt med mange folkeslag. Noen misjon i den forbindelse er det derimot lite snakk om, selv om overganger til jødedom, (såkalte proselytter), er kjent.

Eksistensen av synagoger over hele Lilleasia skulle likevel være til misjonens fordel straks denne skjøt fart. Overalt hvor Paulus kom taler han først i synagogene. Noen troende, mens andre forkaster Paulus' lære. Paulus taler også for hedningene der han kommer. At disse har en viss kjennskap til jødenes tro er med å åpne for budskapet.

Apostelmøtet i kapittel 15 er interessant i denne sammenheng. Noen fariseere hadde «tatt ved troen» (v.5) og hørte til menigheten i Jerusalem. Når Paulus og Barnabas fortalte om «alt Gud hadde gjort ved dem» (v.4) mener disse fariseerne at også de hedningekristne skal pålegges omskjærelse og å følge Moseloven. Peter bruker i den sammenheng nettopp Guds åndsutgytelse over hedningene, til å argumentere mot fariseerne (v.7-11).

Konklusjon

Apg 1:8 gir løfte om DHÅ, og kaller apostlene til å være Jesu vitner i Jerusalem, hele Judea, samaria og Jordens ende. Nettopp DHÅ's aktive rolle har gjort at boken også omtales som «DHÅ's gjerninger» eller «Jesu kristi fortsatte gjerninger.» I det boken avsluttes har da også Jesu gjerning blitt bevitnet både i Judea, Samaria og videre utover i lilleasia og boken stopper i verdenshovedstaden Roma.

Kildehenvisning

Bøker:

Hvalvik, R. (5. utg. 2002) Fra Jerusalem til Jordens ender, hovedtrekk i Apostlenes gjerninger.

Stavanger: Genesis forlag. Tidligere utgitt hos Luther forlag og Credo forlag.

Noack, B. (3. utg. 1998) Det nye testamentet og de første kristne årtier.

København: Gads forlag.

Vågen, T. (1977) Bibelverket, bind: Lukasevangeliet.

Oslo: Luther forlag og Lunde forlag.

Uglem, O (5. opplag 1994, første gang 1969) Innledning til Det nye testamente.

Oslo: Lunde forlag.